

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese cate 3 cóle pe luna si costa 2 fr. v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 4 fr. cu porto postei. Abonamentul se face numai pe cate 1 anu intregu. — Se abonéza la Comitetulu asociatiunei in Sibiiu séu prin posta séu prin dd. colectori.

Nr. 10.

Brasiovu 1. Maiu 1868.

Anulu I.

Despre istori'a Transilvaniei dupa com. Emericu Mikó.

II.

Disce ab hoste. Invétia dela dusmanulu.

Mai nainte de umilirea Austriei prin franci la Austerlitz si a Prusiei la Iena, poporul germanu, séu incai clasele fruntasie si burgesia lui era subsugate de Franci'a prin limb'a si prin istori'a francésca intru atata, catu acelea clase pre langa ce'si tienea de o mare onóre a'si despretiui limb'a propria si a vorbi numai francesce, apoi cultivá si istori'a Franciei cá si cum aru fi fostu fermecate. Au trebuitu se vina francii, se bata bine pe germani si se'i batjocurésca amaru, pentrucá se invetie a se pretiui pe sine, patri'a, limb'a, istori'a loru. De atunci inainte au esitu cei mai buni lecsiografi si istoriografi in Germani'a. Au invetiatu dela vrasmasi.

Dela germani au invetiatu ungurii si inca fórte multu si fórte bine. Scól'a moderna istorica a Ungariei este fiic'a scólei germane. Pe acésta scóla o recomanda c. Mikó si istoriciloru transilvani si numai dupa aceea intra in istori'a istoriei transilvane. Acea scóla moderna cuventa catra adeptii sei asia:

„Natiunea isi manifestéza viati'a sa prin limb'a sa, éra limb'a ei infloresce in literatura si prin literatura. Este unu dreptu alu seu nealineabilu a'si cultiva limb'a si literatur'a, cum si a o considera de paladiulu seu principalu, totu acésta inse este si cea mai sacra datorintia a fiacarui patriotu . . . . Un'a din fantanele principali ale vietiei nationale este si memori'a timpuriloru trecute, pe care le pastréza literatur'a isto-

rica. Cu catu trecutul unei natiuni este mai bogatu, cu atatu póte ea se astepte unu viitoriu mai bogatu, déca adeca nu'si va renega trecutul si déca va pricepe cum se'si pregatésca unu viitoriu: manosu prin seménti'a si germinele remasu din trecutu . . . Sta la vointi'a filoru fiacarei natiuni a face, cá trecutul ei se nu semene unui cemetieriu, in care isi succedu mormente mai mari si mai mici, mai nalte si mai scunde unele dupa altele; ci trecutul ei se se asemene unui edificiu marretiu, in laintrulu caruia spiritulu natiunei vorbesce in forme diverse catra spectatori, déca inse inim'a loru este la locu, totudeaun'a se va implea de pietate. Istori'a, dice scól'a moderna, nu trebue se fia compusa numai din multimea séca a fapteloru ostasiesci, religióse si politice, ci ea se fia cautatórea credintiósa a trecutulu, se fia unu memorialu venerabilu alu timpuriloru si dileloru petrecute, incatu ori candu o aru deschide fiii si ficele patriei, se védia dinaintea sa timpulu ce se descrie, cu tóte partile sale si luminóse si intunecóse. Istori'a patriei nóstre se póte perfectiona numai sub conditiunea, déca documentele se voru aduna cu tóta grij'a si déca aceleasi voru fi studiate si elaborate cu ajutoriulu criticeii. Acésta este calea pe care trebue se naintamu. A ne réntórce la trecutu, in carele aflamu materialu bogatu de unu tesauru spiritualu ce zace nefolositu si a'lu readuce in circulatiune, este intocma cá si candu din aurulu ce se afla in sinulu pamentului bati bani si ii prefaci in avere comuna. Se mai afla inca o multime mare de materialu istoricu ce sta ascunsu. Se nu incetamu niciodata de a'lu cauta si a'lu scóte la lumina, pentrucá se fimu canduva in stare de a edifica pomposulu templu alu istoriei nóstre natiunale intru tóta grandórea sa ce este demna de noi. Activitate in tóte directiunile, nutrirea si inputerirea consciintei nationale prin date istorice — acésta este problem'a cea mai importanta a filoru timpului nostru."

C. Mikó reproduce acésta invetiatura atatu de sublima dupa „Noulu Museu ungurescu“ dela a. 1851—2, tom. I., éra dupace o recomanda din nou spre imbratiosiare si punere in lucrare, incepe a trage la respundere mai alesu pe strabunii natiunei sale magiarosecuiesci, pentruca aceia n'au ingrijitu a le serie istori'a. Dupa c. Mikó din istori'a secuiloru nu se afla nici macar fragmente pana in dilele lui Arpad, nici o cronica, mai in scurtu nimicu, asia, incatu ei dupa istoria nu sciu cine sunt si de unde au venitu in Transilvani'a. Dóua trei impre giurari atinse despre secui de Anonymus Belae regis notarius

(unu omu si de altmintrea fôrte problematicu), de Kéza si dupa ei de Thúroczy, sunt éca asia, nesce fragmente lipsite de orice legatura istorica si nesuferitória de lumin'a criticeii; éra afara de acestea totu ce se mai spune despre secui, sunt numai traditiuni fabulóse. Atat'a despre secui.

Ce vi se pare inse, ca c. Mikó nu afla nici dela Arpad incóce sub regii magiari, ba nici sub regii adusi din case straine pana la 1526 nici cronica si nici vreo alta colectiune de documente istorice despre Transilvani'a, afara numai, déca compilatiunile lui Heltai nu le vomu onora cu nume de cronica, pentruca „cronic'a secuiésca“ descoperita inainte cu cativa ani esí de apocrifá. Asia noi pana in secolulu alu 16. nu ne putem lauda cu mai multa istoria, decatu cu fragmentele istorice cate au scosu la lumina sasii Carolu Eder si Felmer. In adeveru, póte vedé oricine, ca totu ce au remasu dupa acei doi istoriografi luatu la unu locu, nu póte nicidecum pretinde nume de istoria a patriei. Dar apoi candu vei mai pune in cumpana inca si ur'a cea mare a lui Eder, de carea era elu inspiratu asupr'a romaniloru, unde remane virtutea principala a istoriculu, adeveritiunea si nepartinirea! Totu ce mai avemu despre Transilvani'a pana in secolulu alu 16-lea vei afla ici colo resfiratu si respanditu pre la cativa cronicari de ai Ungariei. Potu se mai fia inca si pe airea alte fantani si alte documente, acelea inse déca si ecsista, stau ascunse asteptandu pe scrutatoriulu venindu de bratia cu criticulu.

Se ne apropiemu impreuna cu c. Mikó de periodulu principiloru pamenteni incependu dela Ioanu Zapolya pana inclusive la Michailu Apaffy, pre catu timpu Transilvani'a fusese nu numai autonóma intru intielesulu modernu, ci chiaru independenta pana la platirea unui tributulu de diece séu dupa timpuri si 15 mii galbini la tesaurulu marelui Padisiah.

Dela acestu periodu c. Mikó enumera pe mai multi cronicari din Transilvani'a, alu caroru catalogu se cuvine se'lu reproducemu si noi aici cu atatu mai virtosu, ca unii sunt fôrte pucinu cunoscuti, éra din altii abia se mai afla ici colo cate unu ecemplariu. Acei cronicari sunt: doi Bethlen, Somogyi, Schaeseus, Hauer, Miles, Bőjthi, Szalárdi, Kemény si inca cativa, ale caroru manuscripte s'au tiparitu; éra netipariti era pre la 1855 Brutus, Szamosközi, Mikó (unulu din strabunii comitelui), cei doi Enyedi, Laskai, Borsos, Nagy-Szabó, Gav. Haller, Rosnyai s. a. Acela inse care voiesce se afle si despre alti cronicari transilvani din sec. 16 si 17, se'i caute

in Uj Magyar Muzeum din 1853 et 1854. La cronicile acestora se potu si trebuie se se adauge cele două colectiuni de legi tiparite, adica Aprobatae et Compilatae constitutiones regni Transilvaniae, precum si alte mai multe legi inca netiparite, care tóte dau unu materialu istoricu de mare pretiu. Ei, dara o multime mare de acte si documente au peritu cu totulu inca si pre timpulu principiloru patriotici, mai anume pe timpurile, candu capital'a de atunci Alb'a Julia, apoi Aiudulu, Clusiulu si cateva castele de ale familiiloru aristocratice devenisera prad'a focuriloru cauzate mai virtosu prin resbóiele civili. Chiaru si din istori'a lui Brutus si din alui Szamosközi cate o parte in semnatóre se consumase prin focu.

In anii din urma ai domniei lui Mich. Apaffy Transilvani'a inca incepù a se scalda in sange, dupace si pana atunci suferise greu de unu despotismu fórt brutalu, care cerù viéti'a unui Banffy, a mitropolitulu romanescu Sava Brancovénu s. a., éra incercarile lui Emericu Tökölyi si dupa elu ale lui Franciscu Rákóczi de a scóte pe austriaci pentru totudeaun'a din tíera, au duratu pana la 1712. Din acelu timpu s'au pastratu numai cronicile lui Mich. Cserei, Nic. Bethlen si Petrus Apor (acésta latinésca), apoi diuariale lui Georgie Wass, Vizaknai si Lupulu Banffy, afara de acestea inca si unele fragmente.

Intru adeveru este nespusu de interesantu a cunósce mai alesu din scirile cele naive ale lui Cserei, inca si din ale lui Nic. Bethlen cá fostu cancelariu alu tiei, dupa aceea transportatu in robia la Vien'a, ba si din ale lui Apor, intre ce grija si frica consemná ei pe atunci decursulu evenimenteloru acestei tieri de trei ori nefericite. Bietulu Cserei a scrisu cele mai multe in Brasiovu, pre candu era internatu aici, inse retrasu in cas'a unui mesteru sasu si cumu se pare numai pentru famili'a sa, cumu si pentrucá se'i tréca de urítu.

De aici incolo c. Mikó descopere cu destula durere, cumca in secolulu alu 18-lea cercetarile istorice in Transilvani'a remasera cu totulu parasite tocma pana in dilele imperatulu Iosifu II. Asia este, numai in cei 20 ani din urma, adica incependu dela 1780 a petrunsu o viétia noua in scóle, in afacerile municipali, in societate, prin urmare si in istori'a tiei nóstre. Care au fostu causele reactiunei absolutistice sub cei 38 ani ai domniei lui Carolu VI. si sub cei 40 de ani ai Mariei Teresiei? Acésta intrebare fórt interesanta noi numai catu o punemu aici, éra a si raspunde la ea, nici pe de parte nu suferé angustulu cadru alu acestei foi. Deci fia de ajunsu a

observa numai atata, ca in man'ă rigórei ce a domnită asupra literaturii istorice, materialu pentru istori'a țierei s'a pastratú totusi cu prisosintă in archivele țierei, in archivele Vienei si chiaru in colectiunile mai multoru privati. Din acelu materialu numai o particica s'a folositu de catra scriitorii pe carii ii numesce c. Mikó din finea secol. 18 si inceputulu celui in carele ne aflamu. Petrus Bod, Benkó, Schlötzer, Eder, Felmer, Aranka, adica cei numiti de c. Mikó au facutu in adeveru multu in comparatiune cu prea modestele loru mijlóce si cu totu asia de modest'a loru pusetiune. Apoi cam totu atatu facura in acelasi timpu cei trei romani ai nostrii, adica Sam. Miculu, Georgie Sincăi si Petru Maioru, pe carii c. Mikó nu'i cunósce. Inse vai, cate archive si cate scrinia secrete au ramasu inchise dinaintea acestora, si cate documente istorice au trebuitu se le retaca ei insii de frica, cá nu cumva scotientule si pe acelea la lumina, se periclitizeze opulu intregu prin crud'a censura la care era supuse. Despre Cserei si Bod, de ecs., cine cutezá se si vorbésca pana pe la 1840. Istori'a romaniloru scrisa de Petru Maioru si tiparita la a. 1812 in Bud'a fu oprita si apoi prin grati'a si generositatea palatinului arhiduce Iosifu fu eliberata din robia, éra istori'a bisericesca scrisa si publicata de acelasi fu oprita pentru totudeaun'a, incatu ecsemplariile cate se vedea ici colea citinduse pe ascunsu, era din cele furate la ocaziunile ce s'au datu candu cu transportarea esemplariiloru dela Bud'a la Clusiu, de acolo la Blasiu si din Blasiu éra la Clusiu, unde le aruncasera intr'o chilia de ale franciscaniloru, de unde pre catu imi aducu aminte, éراسi se mai stracurá cate unu ecsemplariu, pre candu cronicelile scrise in limb'a magiara, inse oprite, le decopiasera unii altii in mai multe ecsemplaria.

Dupa acestea dela imperatulu Iosifu incóce se fundara cele trei bibliotece mai mari in tíera, adica a episcopului rom. catolicu c. Ignatiu Battyáni in Alb'a Juli'a, a comitelui Mich. Teleki in M. Osiorheiu si a baronului Samuilu Bruckenthal in Sibiuu. Totu pe atunci partea istorica din archivulu vechiu alu țierei pastratu in Alb'a Juli'a se stramutá in bibliotec'a lui Battyáni. Pentru tóte trei bibliotecele se incepura si colectiuni de documente istorice, cumu si colectiuni numismatice, mineralogice, de arme si alte instrumente vechi si multe anticitati. Ci prea bine a observatu c. Mikó, ca ar fi fostu multu mai bine, déca tóte acelea tesaure s'aru fi adunatu la unu singuru punctu, intr'unu singuru museu, pentrucă in acestu casu scriu-

tatoriulu si istoriografulu n'ar fi constrinsu a calatori dintr'unu locu in altulu, a'si perde timpulu cautandu aceleasi carti, aceleasi documente la cate trei locuri, candu 'i ar ajunge lui aler-gaturile pe la bibliotecele etc. din alte tieri. Hei, dara vanitateea nationala si chiaru interesele confesionale, care la noi strabatu prin tóte fibrele vietiei publice, sociale si private, nu suferea asia ceva. Battyáni magiaru catolicu, Mich. Teleki magiaru reformatu, Bruckenthal sasu protestantu. Totu pe acelea timpuri romanii din Blasiu inca s'au incordatu a'si funda, nu un'a, ci dóua biblioteci, un'a pentru monastire, éra alt'a pentru seminaru.

Si cu tóte acestea, suspina c. Mikó, istori'a Transilvaniei totu a remasu nescrisa. Ceriulu nostru scientificu in cei 20 de ani dela inceputulu acestui seculu s'a intunecatu din nou, campulu istoricu aratu mai nainte, remase fara cultivatori si in parte mare nesemenatu. Spiritele era pregatite pentru pastrarea documenteloru istorice, mintile matore pentru cá se invetie din istoria, precum dóra mai nainte niciodata. A venitu inse pacea de ani patrudieci, care periodu a fostu celu mai blastematu pentru desvoltarea istoriei nóstre, adeverata érna ghiatiósa pentru amórea catra istori'a patriei, beutur'a de afionu, ce te cufunda in somnulu mortiei. Despre asemenea timpuri disese Katona fundatoriulu istoriei critice in Ungari'a: Amblamu in mijloculu umbreloru! . . . .

Suntemu contemporani ai comitelui Em. Miko; amu apucatu si noi o parte din timpulu caracterisatu aici atatu de nemeritu; ne mai este inca in memoria viia frivolitatea aceloru ani, pre candu cei carii citea romane de ale lui Walter Scott se tienea pe sine de ómeni invetiati.

(Va urma.)

Comerciulu anticu si comerciulu modernu.

(Continuare).

Comerciulu modernu.

I.

Dela revolutiunea mare nivelanduse clasile, stabilinduse egalitatea tuturoru inaintea legiloru, concistandu'si burghesii aceleasi drepturi cu fostii si actualii duci si marchesi, instructi'a, adeverulu, averea, confortabilulu isi facura locu si se

apropiara de tóte starile; sciintiele si artele se respandira mai virtosu in starea de mijlocu: in starea burgesiloru.

Fostulu roturieru de negutiatoru incepù a rationa; fiulu lui deveni profesor, avocat, medicu, sapientu, artistu, mare celebritate européna, onórea patriei sale, deputatu, generalu, ministru, negotiantu. Comerciulu in manile lui si numai in manile lui deveni o sciintia positiva, ecsacta; inim'a lui se in-nobilà, sufletulu lui se inaltia si luà initiativa spre a regenerá lumea, a o mantui.

Profetii si martirii redemptiunii comerciului, paria de 4000 de ani esira din fiii comerciantiloru; sciinti'a asociatiuniloru si legea serieloru esi dela fostii comercianti cá Fourier Carolu, cá Prudhom. Fariseii timpului au pututu striga: póte esi ceva bunu dela burta verde? cumu strigá odinióra: póte esi ceva bunu din Nazaretu? Redemti'a radicala, perfecta cata se se nasca in presepiu (staulu).

Fourier, Prudhom au pututu se aiba tóte aberatiunile, inherente la tóte inceputurile, neaparate la fug'a geniuriloru, caroru li se da lupta din tóte partile; totu inse ce este adeveru la aceste doue mari geniuri, apartine astadi la sciintia positiva a comêrciului.

Acesti profeti si martiri ai redemtiunii comerciali venira spre a regenera lumea cá si Christianismulu la inceputulu lui, a face din comerciantu unu adeveratu crestinu. Theocapeliu au pervertitu Christianismulu, comerciulu nuou ilu va regenera, dandu panaa spre fiintia la tóta suflarea. Ei strigara mai inteiu cumu se'i audia lumea: josu cu vitielulu de auru! halt cu tóte holocaustele cerute de acestu idolu! Josu cu vampirulu cametei ce suga lumea prin milióne si miliarde de gure! Josu cu minciunile si fraud'a! Josu cu samsarii ce storcu si pe producatori si pe consumatori, si pe imprumutatori si pe imprumutati!

Englesii si germanii pricepura mai bine si mai inteiu pe acesti martiri; olandesii, belgii, elvetii nu se lasara mai josu: francesii nu intardiara a'si recunósce profetii, cá se póta merge in paralelu cu comerciulu englesu si germanu.

II.

Camet'a scadiù in Europ'a pana la a se desfiintia cu totulu, remanendu numai cá o remuneratia a schimbului.

Comerciulu incepù a se adresa, nu la cameta si la trafic, ci la adeveratele sorginti ale avutiei, la natura ce nein-

cetatu si in nedesecatu produce, si la travalliu ce impreuna cu natur'a ar puté nutri cu abundantia pe toti ómenii, si insusi de ar fi de 50 de ori mai multi de catu cei de astadi pe faci'a pamentului.

Comerciulu anticu, stupidu, nu putea se aiba nici o sciintia despre puterile prodigióse ale naturei; pentruca totu ce era mai innoxiantu si mai vulpeanu nu alergá decatu la comerciulu spre a'lu compromite cu fraudá, a'lu ruiná cu cameta si a paralisa cu totulu travalliulu ce este parintele, ér nu sclavulu comerciului.

Comerciulu modernu, comerciulu-sciintia esindu din sinulu burgesi, dela geniurile ce studiara natur'a, popoli pamentului si prodigiile travalliului, va ajunge in adeveru a face pe omu' dupa imaginea lui Dumnedieu numai prin travalliu, ca-cu numai prin travalliu devine omulu creatoru.

Comerciulu nouu este singur'a sperantia a popoliloru, este politic'a adeverata a staturiloru. Politic'a Engliterei nu ecsista decatu in desvoltarea si avantagele comerciului; staturile ce 'lu intielegu si ilu practica, acelea voru dominá universulu. Engliter'a va fi ruinata cá Fenici'a, Cartaginea si Veneti'a, de se va tienea de comerciulu vechiu, de comerciulu egoistu; va fi insa regin'a lumii de va deveni scól'a comerciului-sciintia.

Capitalurile pana acumu n'asteptá decatu resbele, fómete, calamitati publice spre a desvoltá o activitate si a crede ca se marescu candu ómenii gemu, candu travalliulu e impededatu; si candu calamitatile publice nu le venia in ajutoriu, speranti'a le era la cameta, ce ruiná si pe proprietarii de pamenturi si pe negutiatorii insusi. Asteptá a se mari prin cameta, pare ca ar fata banii cá vitele! pare ca ar germiná banii cá plantele!

Astadi precumu din aburi se facu picature séu plóie, precumu din picaturele de plóie se facu sorginti si pèraie, din acestea riuri si fluviuri si acestea tóte facu marile, ce cu tóte dinpreuna recorescu si fecunda pamentulu; asemenea din sumele cele mai mici reunite in actiuni prin asociatiuni se forma capitaluri prodigióse, ce vinu a operá miracole necunoscute in lumea antica si in mediulu evu.

Asemenea capitaluri reunite prin actiuni vinu a incuragia travalliulu, ér nu a'lu aservi si ecsplotá, se adresa la natura spre a desvoltá agricultur'a si a o face a prosperá, spre a face a se inmulti si inaintá industri'a, a facilitá transportulu si pe mare si pe uscatu, a construi câi ferate si batele cu

vaporu, a apropia popoliu si natiunile spre inavutire reciproca si infratire.

Vasele dinpreuna cu productele ce transpórta se potu inecá, prin ajutoriulu inse asociatiuniloru ómenii nu remanu ruinati; incendiulu póte consumá case, stabilimente, productele naturei si travalliului; asociatiunile inse vinu in ajutoriulu ómeniloru, restituindule averile la locu.

Ceea ce odinióra nu putea si de ar fi voitu ecsecutá suveranii mari, cá Alecsandrii si Cesarii, cu sute de mii de armata si cu miliarde de arginti, astadi le ecsecuta comerciulu fara a sacrificá nici unu individuu.

Alecsandru celu mare a voitu, dar n'a pututu deschide istmánu de Suez; comerciulu modernu 'lu a deschisu in folosulu tuturoru.

Comerciulu prin asociatiuni a pusu man'a pe fortiele naturei, si de unde acestea mai adesea erá in daun'a ómeniloru, elu le-a organizatu spre infrumsetiarea naturei si folosulu ómeniloru, elu imple astadi valile si gauresce muntii, aplanu caile, deséca paludele, insanatosiédia locurile morbóse, unesce Asi'a, Afric'a si Americ'a cu Europ'a, da panea din tóte dilele si confortabilulu la milióne de individe, le moralisa in locu de a le corumpe.

Comerciulu modernu va ajunge pana intru a asocia travalliulu si mosiele cu capitalurile, de unde pana astadi si mosiile si travalliulu erá aservite capitalulu.

Totu ce erá mai inobilu si mai inumanu si prin urmare mai ecsecrabilu in anticitate, erá unu comerciantu.

Totu ce este mai nobilu si mai morálu astadi, este unu comerciantu englesu si germanu.

Ce sunt eroii cá anticii Hercului, Theseii si alti pe langa comereiantii moderni?

Ce sunt cavalerii de mediulu evu pe langa principii comerciului modernu, pe langa cruciatele acestor'a?

O asociatia prin actiuni opera astadi mai multe de catu tóte ecspeditiunile din lume adunate la unu locu. Acele distrugea mai multu, despoiá popoliu nu numai cei invinsi, ci si pe cei pe unde trecea spre inbuibarea vingatoriloru. Asociatiunile pe unde isi facu ecspeditiunile loru, aducu avuti'a si civilisati'a.

Castelele principiloru feudali stá peste crestele muntiloru cá nisce aripe de vulturi si palid'a loru stralucire provenia din averile rapite ale laboratoriloru si burghesiloru. Palatele prin-

cipiloru comerciului modernu sunt in mijloculu cetatiloru, in mijloculu campieloru si totu decorulu, tóta magnificenti'a loru regala provine numai din folosulu comunu. Cati din acestia se mai tienu inca de datinele comerciului judanu, nu'i astépta decatu falita, ruina.

Comerciulu nuou este inca pruncu; desvoltarea, crescerea séu educati'a lui este in viitoriu. Misi'a, predestinati'a lui este intru a mantui omenirea, a o armonisá in adeveru. Elu va stabili ecuilibrulu intre tóte antitesile; misi'a lui este de a face bilantiulu activelor si pasiveloru popoliloru.

III.

Ori-cine ne-a auditu séu ne-a cititu in prim'a parte a acestui tractatu alu nostru, suntemu siguri ca a crediutu, ca noi venimu spre a combate si a umili comerciulu, asemenandune séu paganiloru cu credintiele ori fabulele loru, séu principiloru si baroniloru feudali, a caroru morga nu putea sei se rationeze.

Noi facuramu istoriculu acestei specialitati séu ramure ce a fostu in totudeaun'a o parte insemnatóre in tóte societatile umane. Prin istoriculu nostru n'amu avutu inainte, decatu a aratá réo'a sórta in care s'a conceputu acésta specialitate in acei timpu de barbaria, a aratá calamitatile prin care a trecutu din caus'a principieloru pe carii se basá, deriderile si ultragele ce a cautatu se suferu.

Comerciulu cá ori care sciintia este totu acel'a, fia in lumea antica, fia in lumea moderna. Elu diu natur'a lui cauta se ajunga unde au ajunsu astadi; ca-ci comerciulu, va se dica relati'a si prim'a calitate a omului ce'lu distinge de celeralte animale, este de a fi comunicativu; s'a conceputu inse intr'o epocha trista de innoantia si de barbaria si a patítu mai multu decatu filosofi'a cadiendu in manile siarlataniloru, decatu retoric'a cadiendu in manile sofistiloru, decatu religi'a cadiendu in manile teocapeliloru.

Comerciulu la inceputulu seu a avutu disgratiat'a sórta ce avù si libertatea in tierile nóstre, ajungându pe man'a ómeniloru innoanti, cupidi si in alu caroru capu a fostu unu amestecu, unu chaosu de tóte principiele, incatu au inspaimantatu tóte sufletele pure, pe toti ómenii binelui.

Ómenii corupti si coruptori au comis tóte abusurile in comerci; acest'a in sa din predestinati'a, din natur'a lui a cautatu catu de tardiu se ajunga acolo unde se afla astadi.

Ómenii corupti, innotanti, filii perditionis aut comisi pre-
tutendi abusus, parodiandi libertatem; ac ista in se ipsa in
fine a scapato per totas persecuciones in parte despotismi
si parodie in parte siarlatanorum, si n' a lipsitu nicairi de
a se distinge in libertinagio seu in desfrénu si a invederá
lumei ca este fiic' a cerului si mentuitoréa lumii.

Comerciu ca si libertatem este totu acela, ómenii paga-
nismi in se n' au fostu ómenii libertatis si ai sciintie. Relele
ce am insemnatu n' au venitu dela comerciu, ci dela ómenii
peccati si ai innotantie. (Va urma).

Un' epistola a lui Petru Maiorú contra dr. Vas. Popu.

Sperandu ca literatorii nostri voru afla óresicare placere, póte si fo-
losu in publicarea aceste epistole, o impartasimu aici mai anteu in limb'a
originala dupa autografulu ce avu bunatate a ni'lu trimite preacuvios' a sa
parintele canonicu Ioanu Negrutiu-Fekete dela Blasiu; dupa aceea o vomu
comenta si in limb'a nostra romanésca, pentrucá se védia si aceia carii nu
cunoscú limb'a latinésca, cum si cu ce se ocupá betranii nostri tocma si in
corespondentiele lorú private.

Clarissime Domine Patriota!

Pro nuncupatis votis habeo gratias maximas. Commisso libros com-
paravi, pro Tolnay extorsit a me Eegenberger 2 Rfnos. Pretium dono DVtrae,
proinde nihil reliquum est, quam ut quempiam mercatorem pro affuturis nun-
dinis Pesthiensibus isthuc venturum requirat, quo praefatos libros a me re-
cipere velit et DVtrae transportare. Quo ad vocabula per DVstram conno-
tata, atque mihi communicata, sic respondeo.

Si consideremus statum Hungarorum antequam venissent in Pannoniam;
vix credi potest, apud eosdem usum exstitisse telonii, proinde opinari licebit,
Hungaros priusquam isthuc appulissent, caruisse vocabulo vám, ac Valacho-
rum vocem váma originem trahere a Gr. βήμα, quod significat gressum, pas-
sum, mutato η in a, quod Latini quoque non raro faciunt in vocibus originis
Graecae, uti eg. φημη Fama. Hinc vámem.

Тѣх (tâu) credo esse pure Valachicum a Lat. tabesco. Dicitur enim
Valachice тѣѣѣѣ, ce тѣѣѣѣ ана. Jam confer tánescu cum tabesco, solum
b videbis mutatum in u: quod persaepe fit apud Valachos in vocibus Latinae
originis. Caeterum communiter apud Valachos dicitur тѣѣ, neque aliter in-
venitur in libris. Inde vero dictum тѣѣ, quia in lacu tabescit, corrumpitur aqua.

Kindex, solum in Transsylvania, idque non apud omnes auditur, nec in
libris usquam repetitur; nam Valachi habent urreprapiš (stergariu). Caeterum
haud violenter deduci posset a candeo, quia ope illius fit homo candidus, purus.

Jobagiú, cujus prima syllaba nec scribi potest Cyrillicis litteris, erat
in sola Transsylvania; sed Articulo Diaetali 26. anni 1792 sublatum est his
verbis: „Nomenclatio Jobbationatus, conjunctaque cum eo perpetua Perso-
nalis obligatio, et Glebae adscriptio vigore praesentis Articuli benigne annu-
ente Sua Majestate pro sublata declaratur.“ Id circo, iagí cama, cъ nъ daf
de nevóe mái rpiind de avécre.

Quoad originem verbi *нопопычек*, respondeo, ridiculum esse, in originatione requirere conformitatem adamussim *Syntaxeos* etc. usque ad ultimum apicem. Ego plurima exempla possem proferre, in quibus ne Latini quidem litterati posteriores conveniunt cum antiquioribus quoad *Syntaxim*; imo et qualitatem *Conjugationum*, et *generum* etc. permutarunt posteriores, prouti nempe quis plus vel minus *graecizare* etc. voluit. Si jubeo nunquam ponitur cum particula non; at ponitur mando, praecipio. Atqui prohibeo etiam ad modum mandandi pertinet, atque hoc sufficit mihi, ut *нопопычек* deducam a *porceo*. Quot praeterea sunt voces et in Latinis et in Graecis, quarum origo per antiphrasim repetitur! Nec obstat, quod *нопопычек* idem significet apud omnes Slavicae originis. Plurima enim vocabula sunt Valachis cum Slavis communia, quorum tamen origo est Latina.

Nec ego dico verbum *сѣнѣ* h. e. sum, esse quaerendum in duodecim tabulis, sed in 12 tabulis inventam personam escit, escint pro sit, sint; secundam personam habemus nos una cum Transdanubianis *egŭ* (esci); Transdanubiani vero habent etiam primam personam *escu*, pro sum. Ajo proinde vetustissima vocabula Latina, quae hodie nullo in usu sunt apud Latinos, in lingua Valachica conservari.

Minus me deterrent lecta per DVstram in carmine Italico *man* (*манъ*), *vin* (*вин*) non in vocalem desinentia; elisio enim non modo in metro Italico, verum etiam in Latino etc. visitur; imo etiam in Prosa requirente euphonia in concursu usitatur apud Italos, quin id obstat Legi de vocabulorum desinentia in vocalem. Nihilominus insto DVstrae, dignetur mihi procurare memoratum per DVstram Virgilium Italice interpretatum, et indigitam ejusdem Dialecti Grammaticam erga refundendum, aut anticipatim transmittendum pretium; lubens enim legerem. Certo, sicui vacaret; admirandas antiquitates Latinae ac Romanae linguae eruere posset e Valachica lingua, quarum usus extinctus est in Latina lingua, in sororiis nullum vestigium, et de quibus Slavi ne somniant quidem. Rogo, dignetur mihi mittere unum exemplar Recensionis Carroni in Dacia. Dum jugi cultu persevero.

Clarissimae DVstrae
Budae 9a Augusti 1815.

humillimus servus
Petrus Major mp.

P. S. Reverendissimus D. Korneli mutat salute Perillustrem DVstram.

C O N S P E C T U

despre cartile daruite de Inaltulu Ministeriu alu culteioru si instructiunei publice din Romani'a asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu.

Nr. tom.

1	Buletinulu Instructiunei publice, anulu I. Augustu 1865—66, sub directiunea Dlui V. A. Urechia	1
2	Anualulu generale alu instructiunei publice din Romani'a pre anulu scol. 1863—64	1
3	Studii asupr'a instructiunei publice de Coloforu	1
4	Cursu elementariu de studiulu limbei romane, partea I. ABCdariu si silabisma ilustrata cu cetire graduata si rugatiuni de C. Ioanin	1

5	Carte de leptura pentru clas'a II. primaria de Barbu Stefanescu	1
6	Regulamentulu administratiunei centrale a ministertului instructiunei publice si alu cultelor	1
7	Regulamentu si programa pentru esamenulu generale de licee (decretatu de minist. publ. 2. Ian. 1867)	1
8	Regulamentulu museului de sciintia naturala. Bucuresci	1
9	Regulamentu pentru cursulu pregatitoriu de a se introduce music'a vocala armonico-religiösa in töte bisericile Romaniei	1
10	Regulamentu pentru scöle naturale de bele arte	1
11	Regulamentu de ordinea si disciplin'a pentru seminarie	1
12	Regulamentulu seminariului cat. in Romani'a de preste Milcovu	1
13	Regulamentu disciplinariu pentru internatele scolastice de baeti	1
14	Regulamentu pentru museulu de anticitati	1
15	Regulamentu pentru espositiunea publica a operiloru artistiloru in viétia	1
16	Explicatiunea operiloru de pictura, sculptura, architectura ale artistiloru in viétia, espusa in sal'a cea mare dela ministeriulu culteloru la 25 Aprile 1865	1
17	Ruge si moral'a evangelica pentru scöla si familia	1
18	Istoriü biblice pentru scöla si familia	1
19	Scurtarea istoriei sacre pentru romanili dela drépt'a Danubiului	1
20	Istori'a romaniloru pentru romanili din drépt'a Danubiului	1
21	Elemente de istori'a romaniloru pentru clasele primarie de A. Treb. Laureanu	1
22	Istori'a romaniloru, biografii dupa metod'a catechetica pentru scölele primarie si satesci si militari de V. Urechia	1
23	Geografi'a tieriloru romane pentru scölele primarie de A. Tr. Laureanu	1
24	Elemente de cosmografia pentru scölele primarie de A. Tr. Laureanu	1
25	Elemente de istori'a sacra séu biblica	1
26	Elemente de istori'a generala de Vict. Duruy, tradusa de Cretiescu Tom. II. si III.	2
27	Epithome Historiae Graeciae, auctore C. Siret. Notis romanicis illustravit J. C. Maximus	1
28	<i>Ισοκράτους πρὸς Ἀρμονίικον Παραίσησις καὶ Πανηγοικὸς, ὑπὸ Ἰωαννοῦ Κολοκατίδου</i> , brosiur'a V.	1
29	<i>Πλουτάρχου, Θημιστοκλῆς καὶ Ἀριστιέδης, ὑπὸ Ἰωαν Κολοκατίδου</i> , brosiur'a IV-a	1
30	Dictionariu Eleno-Romanu (Tom. I. A—M) de G. Ioanidu	1
31	Elemente de stilu epistolariu de V. A. Urechia	1
32	Cursu elementariu de Antropologia de A. Bassero	1
33	Elemente de istori'a naturala de Dim. Iarcu	1
34	Clasele elementarie de istori'a naturala Tom. I. Geologi'a de Der. Iuliu Barasiu	1
35	Elemente de aritmetica pentru clas'a I. primaria de M. Schwarz	2
36	Geometri'a elementara de Eustaciu (Ciocanneli)	1
37	Tratia asupra geometriei descriptive de Lefebure de Turcy, traduse de A. Öresco	1
38	Probleme la geometria descriptiva (desemnuri in 32 table)	1
39	Cursu elementariu de desemnulu lineariu de Poenariu	1
40	Elemente de trigonometria dreptu lineata si sferica	1
41	Elemente de algebra dupa Appeltauer de Poienariu	1

42 Prescurtare de chemia de Pelooze, tradusa de Al. Maximu	2
43 Vocabulariu romano-francesu A pana incl. I.	2
44 Elemente de contabilitate comerciala	1
45 Orecari invetiaturi pentru cautarea bóleloru si prasirea viteloru domestice	1
46 Lege asupr'a instructiunei a Principateloru unite romane	1
47 Elemente de catechismu	1
48 Analele Bibliografiei romane Repertoriu biblio-cronologicu séu catalogu generalu de cartile romane imprimate 1850—65 de D. Iarcu	1
49 Tabula Daciae Antiquae ad mentem veterum scriptorum delineata ab A. T. Laurianu (carta geografica)	
50 Cart'a Daciei moderne de A. T. Laurianu (carta geografica)	

Dela bibliotecariulu asociatiunei.

Sibiiu, 7. Aprile 1868.

N. Cristea, bibliotecariu.

In dilele trecute unu literatu magiaru impartasindu in „Pesti Napló“ cateva date interesante dela academi'a magiara de sciintia din Pesteá, arata intre altele, ca tóte fondurile acelei academii s'au adunatu de 34 ani incóce numai din colecte nationali, pentruca pana la a. 1860 din tesaurulu tiei nu i s'a datu nici unu feliu de subventiune; cu tóte acestea fondurile academiei magiare au crescutu la o suma atatu de mare, incatu veniturile anuali ii esu pana la 60,000 dicemu: siesedieci mii fiorini val. austriaca, éra bibliotec'a ei numera preste 70,000 adica sieptedieci mii tomuri. Acelasi publicistu inse arata cu temeiri tari, ca toema si acea biblioteca academica mai suferu inca de mari lacune, incatu natiunei magiare trebuie se'ia fia rusine de popórale luminate ale Europei, pentruca 'i lipsescu unu numeru prea insemnatu de carti, care nu potu lipsi din nici o biblioteca bine provediuta. Deci elu cere, cá diet'a se imiteze ecsemplulu altoru corpuri legislative, se considere bibliotec'a academiei din Pesteá de unu institutu alu tiei si alu tuturoru eruditiloru de tóte limbile, precum ea si este compusa din carti scrise in mai multe limbi, apoi se se indure a'i vota o subventiune anuala de cate 6250 fr.

60 mii fiorini venitu anualu si biblioteca de 70 mii tomuri si totusi saraca! Dreptu, asia este in comparatiune cu anglii, francii, italianii, germanii, ba si cu spaniolii, cu dani, svedii si polonii. Apoi inse ce se dicemu noi romanii cu societatile nóstre literarie si scientifiche si cu bibliotecele nóstre! Sciinti'a este putere, dicu anglii cu totu dreptulu. Puterea de viétia a unei natiuni se apretiucesce dupa numerulu invetiatoru sei. Acésta se intempla érasu cu totu dreptulu. Totu P. M. se plange la unu locu, ca si ei au barbati in adevéru invetiati relative inca pucini. Déca P. N. depune asemenea marturisire in fati'a lúmei, ce se facemu óre noi? Déca P. N. afla de o mare scadere, ca din cei 42 membrii ai academiei magiare impartiti in cinci sectiuni, numai la cativa li se póte da din venituru un'a subventiune anuala de cate 80 pana la 100 galbini (afara de premia), apoi cum se numimu noi impregiurarea, ca asociatiunile nóstre abia au unde se'si plece capulu, necum se aiba bibliotecu nu de 70 mii, dara nici de 7 mii tomuri. Din acestea inca se póte judeca, catu bine facu natiunei toti aceia, carii inzestréza si bibliotec'a asociatiunei nóstre cu carti bune si carii o ajuta regulatu cu tace anuali si cu alte subventiuni. Red.

Epistola privata.

OO-loru Redactiuni ale „Amvonului“ si „Familiei!“

D-Vóstra avurati bunatatea si placerea de a da locu in colónele foi-
loru DV. unei provocari, alu carei scopu este a me indemna, cá se'mi adunu
si retiparescu lucrarile mele publicistice si literarie cate au vediutu lumin'a
pana astadi in Gazeta si in Fóia.

Imi veti concede Domnii mei, ca nici unu publicistu nu va cuteza a
pretinde pentru tóte lucrarile sale o valóre duratória, ci toema din contra,
multe producte ale loru sunt nu numai in ochii lumei, ci si in ai loru de
un'a valóre fórte efemera, de o valóre ce in mai multe casuri se póte ase-
mena numai cu escercitiulu ostasiului, cu manoperele matelotului, cu lucra-
rile de érna ale economului, uneori cu miscarile strategice nepricepute de
glóte ale unui capitanu in avant ori in retraite, alteori érási cu prea mode-
stele prelegeri ale unui profesorasiu legatu prin censur'a superioriloru sei
de unu compendiu fórte secu. Alte-dati publicistulu duce curatu rol'a unui
pioniru, incatu mai nimeni nu vede ce face densulu. Sunt érási timpuri,
candu publicistulu se simte legatu de mani de pitióre si cu scalusiu in
gura; cu tóte acestea elu totu trebuie se scrie ceva si déca nu mai multu,
aduce sciri din Chin'a séu Iapani'a, din Australi'a séu Siberi'a. Vinu inse
si timpuri deciderórie, fatali chiaru, candu publicistulu vrea nu vrea, trebuie
se tréca in avangarda si totu elu se ocupe mai multe puncte de vedeta.
Atunci lucrarile sale inca incepu se castige valóre istorica.

Inse care sunt lucrarile lui de valóre istorica?

Eu crediu ca la acésta intrebatiune are se respundia numai critic'a..
Pana atunci dati'mi voia cá sub aceeași presumtiune se'mi facu aici unu
computu, din care apoi DV. veti binevoi a trage consecenti'a.

Fóia s'a nascutu in 1. Ianuariu 1838.

Gazet'a trecù de 30 de ani in Martiu a. c.

Fóia si Gazet'a esísera in formate diferite, la inceputu mai mici, apoi
si mai maricele. Un'a cá si alt'a s'au tiparitu cu litere candu mai mari
candu mai mici. Fóia pana catra anii repausarei sale esíse regulatu de 52
ori pe anu. Esceptiune anii 1849 si 1850. Gazet'a pana catra 1842 esi
totu in cate 52 cóle, dupa aceea in 104 si érási in 52, apoi érási in 104.
Se reducemu litere, formate si numerii la o cifra omogena, stergendu din
viéti'a ambeloru foi cate 10 ani, prin urmare se formulamu proportiunea asia:

Fóia in formatu Nr. 6 cu litere Cicero s'a publicatu in cursu de

ani 20×52 cóle = 1040 cóle

Gazet'a totu in ani 20×104 „ = 2080 „

Sum'a cóleloru tiparite in ani 20 = 3120 cóle.

Atatu in cei 12 ani pre catu am fostu eu redactoriu, catu si dupa
delaturarea mea prin decretu gubernementalu in 1850, sub redactiunea dlui
profesoriu si directoriu Iacobu Murasianu au colaboratu la aceste foi unu
numeru frumosu de barbati din sinulu natiunei, care sub numele propriu,
care sub cate unu pseudonimu, care anonimu, destulu inse ca ei au colabo-
ratu. Mai anume dn. profesoriu si directoriu Gavr. J. Munténu colaborase
multu si regulatu dela Sept. 1850 pana in finea anului 1852.

Se aruncamu inse cu bobii si se gacimu, ea eu din cele 3120 cóle
tiparite am implutu cu scrierile mele $\frac{1}{4}$ parte, adica 755 cóle tiparite. Se
stergemu din acestea totu ce este efemeru cá scarabusii de Maiu si cá flu-

turii de vara, precumu si totu ce este numai tradusu, séu numai estrasu si compilatu, in sůma de 555 cůle; asia aru remanea pentru articoli de fondu si pentru lucrari literarie adunande tůte la unu locu dela 1838 pana la 1868 numai 200 cůle séu 4 tomuri de cate 50 cůle Nr. 6.

Se punemu ca acestea 200 cůle s'aru retipari numai in 1000 ecsemplaria. Pretiulu tiparirii la atatea ecs. este cu litere nůua, charthia curatfca, cam de comunu v. a. fr. 24 de 1 cůla. $200 \times 24 = \text{fr. } 4800 \dots$ —

Priimiti Domnii mei cele mai sincere salutari colegiali, cu care sunt alu DVůstra confrate stimatoriu _____ G. Baritiu.

Apelu la autorii romani.

Societatea literaria „Junimea“ din Iasi posiede o tipografia completa, a carei intrebuintiare o pune la dispositiunea autoriloru romani cu urmatůrele conditiuni: 1) Orice manuscriptu romanescu, a carui oportunitate se va fi constatatu de unu comitetu alesu pentru fiecare opu dintre membrii competenti ai „Junimei,“ se va imprima cu cheltuiél'a societatii. 2) Din vinderea cartiloru tiparite sůcietatea 'si reserva dreptulu de a se indemnisa, socotindu'si cinci galbeni pentru cůl'a de 16 pagine la un'a miia ecsemplaria formatulu Charpentier. Banii reintrati au destinarea de a servi la alte publicatiuni de acelasi feliu. 3) Odata societatea indemnisata conf. art. precedentu, totu venitul din vinderea cartiloru este alu autorului. 4) Administratiunea tipografiei societatii este olegata, facia cu autorii de carti imprimate la ea, de a le da din anu in anu socotél'a despre vinderea cartiloru lor, resp. de a le respunde banii ce li se cuvinu. 5) Ortografi'a, cu care se imprima cartile romanesci ale societatii, este cea publicata in cartea Dlui Maiorescu „Despre scrierea limbei romane.“ Cu tůte aceste societatea nu impune ortografi'a ei in modu olegatoriu, ci invita numai pe acei autori, cari ar voi se'si védia scrierile imprimate altfeliu, cá se mentiuneze acésta espresu. 6) Pentru ficsarea pretiului, cu care se se vendia o carte imprimata, societatea se va intielege totu d'auna cu autorulu ei. 7) Autorii cari cu aceste conditiuni sunt dispusi a se folosi de inlesnirea ce le presenta societatea prin tipografi'a ei, voru binevoi a adresa manuscriptulu loru aceluia din membrii societatii, care este insarcinatu cu administratiunea anuala a tipografiei (adres'a; Administratorulu tipografiei societatii „Junimea,“ Iasi, casele bancei). 8) Manuscriptele care nu voru paré comitetului societatiei apte pentru imprimatu, se voru inapoi indata autoriloru lor. 9) In privinti'a prioritatiei la punerea sub presa voru fi preferite cartile pentru usulu scůleloru.

Nr. 164. 1867.

Protocolulu siedintiei extraordinarie a comitetului asoc. trans. rom.
tiefiute in 15. Oct. c. n. a. c. sub presiuliu Rev. D. vice-pres. I. Hannia, fiendu de facia DD. membrii Ilustr. sa D. consil. P. Manu, Ilustr. sa D. cons. P. Dunc'a, D. advocatu dr. I. Nemesiu, D. senat. P. Rosc'a, D. prof. Z. Boiu, secret. II. si membru alu comit. I. V. Rusu, D. cass. alu asociat. C. Stezariu, si D. bibliot. alu asociat. N. Cristea.

§. 99. Domnulu vicepresiedinte I. Hannia deschidiendu siedinti'a arata, ca la ordinea dilei se afla elaboratulu comisiunei decretate in siedinti'a trecuta din 8. Oct. §. 96, si insarcinata cu elaborarea programei edandei foi a asociat. si cu provocarea catra publiculu romanu, care comisiune se afla gata cu elaboratulu respectivu. Arata totudeodata D. vicepres., ca au primitu tocma dela Escel. sa D. presiedinte alu asoc. o scrisoria a Dlui secret. I. G. Baritiu privitoria la redigerea foiei asociat., cu acea insarcinare, ca aceea se se propuna comitetului; deci D. vicepresiedinte postesce pre comitetu, ca se decida deca este ca comisiunea se propuna mai anteu operatulu seu, si acest'a se se ia la desbatere si apoi se se publice scrisoria amentita a Dlui secret. I. G. Baritiu, seu viceversa.

Conclusu. Comitétulu asociat. otaresce in unanimitate, ca mai inainte de tote se i se comunice scrisoria Dlui secret. I. G. Baritiu in intregu cuprinsulu ei, si numai dupa aceea se propuna comisiunea operatulu ei, incatu se va vedé acest'a necesariu.

§. 100. D. vicepresiedinte prelege deci mentiuat'a scrisoria a Dlui secret. I. G. Baritiu din cuventu in cuventu, din care s'a vediutu, ca D. secret. I. G. Baritiu se dechiara a primi asupra si redigerea foiei asociatiunei sub urmatoriele conditiiuni:

1. Déca aceea foia se va tipari in Brasiovu, ca in loculu domiciliului seu.

2. Manuscrisele, articuli etc. se le primésca comitetulu asociat., se le censuréze si apoi se le tramita redactiunei in Brasiovu, remanendu ordinarea si impartirea in grigea redactoriului.

3. Articuli, manuscriptele din condeiulu D. redactoru se voru publicá sub responsabilitatea lui, necensurate de comitetu.

4. Comitétulu se defiga unu onorariu pentru corectura si pentru unu servitoriu.

5. Abonamentele se se faca la comitetulu asociatiunei.

6. Espeduirea foiei se se faca séu dela comitetu — candu foia tiparita s'aru tramite acestuia in pachete mari — séu

deadreptulu dela redactiune pre langa o remuneratiune a espeditoriului.

7. Spesele postali ce ar avé redactiunea se i se rebonifice.

8. Angagiamentulu cu tipografi'a pentru tiparirea foiei se 'lu faca comitetulu.

9. Cualitatea chartiei, formatulu si titul'a foiei se le defiga comitetulu.

Presidiulu desfasiurandu, ca punctulu celu mai cardinalu dela acarui primire séu reieptare atarna luarea in desbatere si acelor alalte puncte conditionale din mentiunata scri sória dechiaratória a Dlui G. Baritiu, séu caderea loru este punctulu I; deci aratandu, ca Escel. sa D. presiedinte se dechiara intr'acolo, ca atatu Escel. sa, catu si membrii comitetului domiciliati in Clusiu suntu invoiti cu conditionile puse de Dlu Baritiu, provocà pre comitetu, cá mai inainte de tóte se se dechiare in principiu in privinti'a acestui punctu I, si adeca déca este cá edand'a foia a asociatiunei se se tiparésca in Brasiovu séu nu? Acést'a au datu oca siune la o desbatere lunga si seri ósa, la carea cu deosebire au participatu DD. Cristea, Boiu si Rosc'a, toti difacultandu tiparirea foiei asociat. in Brasiovu, care din un'a, care din alta privintia.

Presidiulu s'au nevoitu a enervá si a delaturá tóte greutatile aduse inainte parte cu privire la statorirea statuteloru asociatiunei si anumitu §. 16 despre agendele secret. I., parte cu privire la acea impregiurare, ca in siedintiele comitetului asoc. din 17. si 18. Sept si din 8. Octobre a. c. cea mai mare dificultate si asia dicéndu neputintia a edariei foiei asociat. s'au aflatu in lips'a unui redactoriu alu aceleia, care dificultate acum prin dechiaratiunea D. secret. I. G. Baritiu s'a delaturatu, au provocatu pre toti DD. membrii ai comitetului, carii afla greutati in tiparirea foiei asociatiunei in Brasiovu, cá séu toti in corpore, séu unulu din Domniea loru se primésca asupra'si redigerea foiei si sub conditionile puse de D. Baritiu, si atunci va fi si presidiulu cu intregu comitetu mai bucurosú cá foia asociatiunei se se tiparésca in Sibiiu si nu in Brasiovu. Dupa tóte aceste si dupa mai multe replice si triplice urmate in obiectulu cestiu natu esé D. dr. Nemesiu cu propunerea: De órace comitetulu fú asia dicéndu improvisatu cu punctele dechiaratiunei D. secret. I. G. Baritiu, neavendu comitetulu tempu a cugetá cu seriositatea ceruta asupra acelor'a; charti'a D. Baritiu se se transpuna unei comisiuni si anumitu comisiunei delegate degia si insarcinate cu elaborarea programei edandei foii a

asociatiunei, carea luandu-o in intregu cuprinsulu ei la cercetare seriósa se referéze comitetului parerea sa in o siedintia estraordinaria catu de curendu tienenda.

Punendu presidiulu propunerea acést'a la ordinea dilei, comitetulu afara de Ilustr. sa D. consiliariu de Dunc'a, carele e de parere, ca comitetulu se numai amene otarirea punctului cestiunatu

Otaresce: Propunerea Dlui dr. Nemesiu i se primi cu acelu adausu, ca comisiunea respectiva, pentru momentositatea lucrului, se se mai intarésca cu unu membru in persón'a Dlui secret. II. si membru ordinariu alu com. I. V. Rusu.

§. 101. Domnulu secret. II. si membru ord. alu comitet. I. V. Rusu propune, ca din privinti'a momentositatiei lucrului, la siedinti'a estraordinaria tienenda in obiectulu cestiunatu se ce conchiame toti membrii ord. ai comitetului la o siedintia plenaria.

Conclusu. Comitetulu dupa desbateri mai lungi si serióse cu maioritate de voturi primesce si redica la conclusu propunerea Dlui secret. II. I. V. Rusu, afara numai de votulu Dlui senatoriu Rosc'a, carele propuse cá operatulu comisiunei decretate se se pertracteze catu mai curendu in o siedintia, cum fú acést'a, fara de a se mai conchiama toti membrii comitetului in siedinti'a plenaria, cu aceea modificatiune facuta din partea Dlui consiliariu Pavelu Dunc'a, ca deórace DD. membrii ai comitetului domiciliati in Clusiu s'au dechiaratu prin Escel. sa D. presiedinte alu comitetului, afirmativu la conditiunile D. Baritiu, la decretat'a prosima siedintia estraordinaria afara de membrii comitetului ordinari din Sibiiu si Resinari, se se mai conchiame numai membrii din Blasiu si Fogarasiu, carora spre orientare se li se impartasiésca totuodata si cuprinsulu dechiaratiunei Dlui secret. I. G. Baritiu, din care privintia decretat'a siedintia estraordinaria a comitetului se defige pre 25 l. c. c, n.

Cu acéste siedinti'a comitetului asociat. incepute la 4 óre dupa amiadi se inchià la 7 óre sér'a.

Sibiiu, in 15. Oct. c. n. 1867.

I. V. Rusu mp.,
secr. II.

I. Hannia mp.,
vice-presiedinte.

Nr. 171. 1867.

Protocolulu siedintiei extraordinarie a comitet. asoc. trans. romane

tienute in 25. Oct. c. n. a. c. sub presiulu Rev. D. vicepres. I. Hannia, fiendu de facia DD. membrii ai comit. Ilustr. sa D. consiliariu Petru Manu, Ilustr. sa D. cons. Pavelu Dunc'a, Rev. D. canon. metropolitanu Gregoriu Mihali, Rev. D. vicariu I. Antonelli, D. senatoru P. Rose'a, D. parochu si profesoriu Zacharia Boiu, D. dr. Nicolae Stoi'a, secret. II. si membru comit. I. V. Rusu, D. capitanu si cassariu alu asoc. Constantinu Stezariu, si D. redactoru si bibliotecariu alu asoc. Nicolae Cristea.

§. 102. D. vicepresiedinte Ioane Hannia considerandu, ca DD. membrii ordin. ai comitetului, anume Rev. D. G. Mihali, I. Antonelli si dr. N. Stoi'a n'au participatu la siedinti'a trecuta cá se aiba ocaziune si Domniele sale a se informá despre starea lucrului si motivulu conchiamarei acestei siedintie extraordinarie, aduce inainte greutatile ce s'au ivitu cu odarea foiei asociatiunei, acarei esire la lumina in urm'a conclusului adunarei generale tienute la Clusiu, se desipse din partea comitetului asociatiunei in siedinti'a aceleia din 18. Sept. a. c. pre 1. Noembre c. v. a. c. Greutatile in privinti'a edarei foiei asoc. se ivira mǎr alesu din caus'a locului, ca-ci D. secr. I. G. Baritiu fiindu provocatu din partea Escel. sale D. pres. alu asoc., cá conformu §lui 16 din statute se primésca asupra'si redactiunea foiei asociat., s'a dechiaratu a o primi pre langa unele conditiuni, intre care loculu primu 'lu ocupa acea conditiune, ca densulu aflanduse cu locuinti'a in Brasiovu, numai asia póte primi asupra'si redactiunea, déca foi'a asociatiunei se va edá in Brasiovu.

Scrisóri'a dechiaratoria a Dlui secret. I. luanduse la pertractare in siedinti'a comitetului tienuta in 15. Oct. a. c. se decise a se predá unei comisiuni spre esaminare si opinare. Deci aceea comisiune fiindu acum gat'a cu operatulu seu, siedinti'a comitetului ar avé se se ocupe cu pertractarea asupr'a numitului elaboratu alu comisiunei, care se si pune la ordinea dilei.

§. 103. D. vicariu Antonelli, carele n'au participatu la siedinti'a trecuta a comitetului doriendu a se informá despre cele pertractate si decise relativu la obiectulu cestiunatu in siedinti'a trecuta, propune ca mai anteu se se cetésca protocolulu siedintiei trecute.

Conclusu. Propunerea Dlui vicariu Antonelli priminduse de comitetu se cetesce protocolulu siedintiei trecute prin secret. II., care protocolu dupa unele observatiuni numai stilistice facute la vreo doue expresiuni se si verifica.

§. 104. Domnulu vicepresiedinte din motivulu, cá se se póta informa si membrii comitetului, cari nu fura de facia la siedinti'a trecuta, asupr'a aceluor coprinse in scrisórea Dlui secret. I. relativu la conditiunile pre lenga care Dlui e determinatu a primi redactiunea fóiiei asociat. propune cetirea de nou a acelei chartii, care propunere priminduse cu unanimitate se otaresce cetirea acelei prin secretariulu II.

§. 105. Domnulu consiliariu gub. Dunc'a in absentia Dl. Dr. Ioane Nemesiu, referintele comisiunei insarcinate cu esaminarea charthiei declaratoria a Dlui secret. I., referéza asupr'a elaboratului acelei comisiuni, cu care ocasiune amintesce despre divergintiile de opiniuni ivite intre membrii comisiunei, mai alesu in privinti'a locului unde se ésa fói'a asociatiunei, majoritatea relativa fiindu pentru Brasiovu, unde se afla si locuinti'a secret. I., éراسi minoritatea pentru Sibiiu, unde este resiedinti'a comitetului asociat., pe lenga aceea se ivise inca si unu votu individualu alu unui dintre membrii comisiunei.

In urmarea acestor'a D. vicepresiedinte trage atentiunea comitetului asupr'a punctului principalu din scrisórea Dlui secretariu I. si pune spre discussiune întrebarea, déca este se ésa fói'a asociatiunei in Sibiiu séu in Brasiovu? ori se se ia la pertractare deosebi opiniunile ivite intre membrii comisiunei insarcinate cu raportarea asupr'a scrisórei dechiaratoria a Dlui secret. I. In casulu alu douilea propune cetirea elaboratului comisiunei.

Propunerea in privinti'a cetirei elaboratului comisiunei cestiunata priminduse, acelasi se prelege prin secretariulu II.

§. 106. Dupa cetirea cestiunatului elaboratu urméza discussiuni si desbateri interesante si indelungate, la care iau parte DD. membrii ai comitetului: vicariulu Antonelli, D. consiliariu Dunc'a, Rosc'a, Cristea si a. Discussiunile se referira mai alesu la cualitatile ce se receru in interesulu asociatiunei, cá se le posieda redactoriulu unei foi, cum trebuie se fia edand'a fói'a a asociatiunei, se dederu explicatiuni asupr'a §§loru 32 si 16 din statute, relativi la redact. fóiiei asociat., carii §§. unor'a li se pareau a involva contradicere intre sine, afirmanduse de unii membrii, ca dupa §. 32 lit. b, c, redactiunea fóiiei cade in competinti'a comitetului, éra altii afirmandu ca dupa tienerea §lui 16 redact. fóiiei obléga pre secret. I., mai aducénduse inainte si impregiurarea, ca edarea fóiiei in Brasiovu ar fi impreunata cu greutati considerabile, candu din contra edanduse in Sibiiu si la locul resiedintiei comitetului, acele greutati s'ar poté de-

latura prin ingrigirea comitetului de redigerea aceleia. Motivele aduse si de unii si de altii fura demne de tóta consideratiunea si apretiuirea. Intr'aceea secret. II. si membru comitetului Ioane V. Rusu marturisindu ca densulu dupa cate a auditu si de o parte si de alt'a mai ca nu se póte orientá asupr'a obiectului ce se afla la ordinea dilei, deci 'si esprima parerea, ca au se se puna de nou la ordinea dilei charthi'a Dlui secret. I., preste care crede altufeliu, ca s'a trecutu in siedinti'a precedenta predanduse comisiunei opinatorie, au se se ia la pertractare elaboratulu comisiunei? In urmarea acestei vicepresedintele poftesce, cá comitetulu se determineze déca voiesce cá se se ia de substratu alu desbateri elaboratulu comisiunei din punctu in punctu?

Conclusu. Comitetulu cu unanimitate de voturi decide, cá se se ia de substratu alu desbateriloru elaboratulu comisiunei insarcinate cu opinarea asupr'a chartiei declaratorie a Dlui secret. I., care elaboratu se si aclude la acestu protocolu sub b). NB. s'a publicatu cá programulu fóiei asociat. Not. secret.)

§. 107. Domnulu profesoru Boiu dice, cá se se ia mai anteu la decidere acel'a punctu din elaboratulu majoritatiei comisiunei, carele tractéza despre redact. si propune cá se se decida mai anteu, ca dupa statute cine e redact. fóiei asociat., comitetulu ori secretariulu I.?

Amesuratu propuneri Dlui profesoriu Boiu primita si din partea comitetului, presidiulu punctulu relativu din elaboratulu comisiunei si anume punctu 3), in carele totuodata pre langa redactiune se determina si loculu edarei fóiei asociat, 'lu imparte in doua parti si punendu mai anteu la discussiune si votisare partea antea relativa la redact. fóiei, cu majoritate de 6 contr'a 4 voturi se decide: cá redactoriulu fóiei asociat. dupa §. 16 din statute este secret. (I.) primariu alu asociatiunei.

§. 108. Dupa aceea presidiulu pune la pertractare loculu esirei fóiei asociat. Asupr'a acestui objectu escanduse érase discussiuni la care participara DD. Boiu, Dunc'a, Dr. Sto'i'a s. a., opiniunile se impartira parte pentru Brasiovu, parte pentru Sibiu cá loculu edarei fóiei asociat., in urma dupace la provocarea presidiului secret. II. 'si reinoiesce si cu ast'a ocaziune repetitele sale dechiaratiuni, cumca densulu de si dupa §. 17 din statute are se suplenésca in tóte pre secret. I., totusi fiindu si altfeliu prea ocupatu cu alte afaceri oficióse, cum si din caus'a sanataiei, pre lenga aceea chiaru si cu afacerile curente si corespondintiele comitetului inca avendu destulu de

lucru, n'ar poté nici decatu, pre lenga cea mai buna voia, se ia asupra'si redactiunea fôiei in casulu candu aceea ar esi in Sibifu; punenduse deci din partea presidiului la votisare locul edarei fôiei asociat. cu majoritate de 6 contra 4 voturi se decide: locul edarei fôiei asociat. pana la dispositiunea adunarei generale viitôrie se fia Brasiovu, unde se afla cu locuint'a si secret. I., carele e redactorulu acelei'a.

§. 109. Dupa aceea presidiulu pune sub discussiune si votisare celalalte puncte din elaboratulu comisiunei si anume punctu I., carele se priimesce cu unanimitate dupa testulu formulatu de comisiune, carele suna aatfelu: fôia edanda pórta numirea „TRANSILVANIA“, fôia asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

§. 110. Asemene se priimesce cu unanimitate si punctulu II. din elaboratulu comisiunei, carele se vede superatu deja prin deciderea asupr'a punctului III. dupa testulu urmatoriu: Transilvani'a se redige. sub auspiciale comitetului asociatiunei prin secret. I.

§. 111. Punctu IV. din elaboratulu comisiunei se priimesce éراسi cu unanimitate cu pucine adaugeri, si astfelu testulu acelui'a e: formatulu Transilvaniei va fi octavu nebrosiuratu si fara de mantelu.

§. 112. Supunenduse la discussiune punctulu V. si VI. din elaboratulu comisiunei, éراسi se priimesce cu unanimitate, inse ambele contrase in unu punctu, care astfelu e de coprinsulu urmatoriu: Spre statorirea determinatiuniloru contractului incheiandu cu tipografi'a in privinti'a tiparirii fôiei asociat. fara vreunu prejudeciu pentru asociatiune se autoriséza presidiulu dinpreuna cu secret., care proiectu de contractu se va presentá comitetului spre aprobare. Asemene se autoriséza presidiulu si spre statuirea unui accordu cu secret. in privinti'a onorariului ce are a se da pentru administratiunea tehnica a fôiei, in privinti'a platiei unui servitoriu alu redactiunei si anume espeditoriu. Proiectulu accordului acestuia inca se va presentá comitetului spre aprobare.

§. 113. Si in urma punctu VII. resp. alu VI. din elaboratulu comisiunei inca se primí in totu coprinsulu seu in testulu urmatoriu: Fiindu „Transilvani'a“ proprietatea asociatiunei transilvane, banii de prenumeratiune voru incurge la comitetu si tóte spesele editiunei se voru plati din partea acelui'a.

§. 114. Venindu in urma inainte cestiunea despre elaborarea programei pentru fôia asociatiunei, la propunerea Dlui

profesoru Boiu se decide: cá compunerea acelei programe se se incredintieze secret. I. cá redact. fóiiei asociat., carea apoi o va trimite comitetului spre aprobare.

Cu aceste siedinti'a comitetului asociatiunei trans. inceputa la 4 óre dupa amiadi se incheià la 8 óre sér'a.

Sibiuu, in 25. Octobre c. n. 1867.

I. V. Rusu mp.,
secretariu II. alu asoc.

I. Hannia mp.,
vicepresiedinte.

Mormentele antice romane descoperite la Buda.

Aprópe de Acincu (Alt-Ofen) langa o caramidaria s'au descoperitu estimpu doue morminte romane; intr'unulu s'au aflatu osamentele unui barbatu, éra in celalaltu ale unei muieri; ambe sicriiele au forma patrata. Secriniulu barbatului e situatu dela médianópte catra apusu si e mai simplu cá acel'a alu femeii, consta din petre varóse in marime de $1\frac{1}{2}$ urma fara vreo inscriptiune. Secriniulu femeii jace dela anédi catra resaritu si e un'a din cele mai frumóse anticitati de genulu acest'a; are o lungime de siepte urme, o latime de trei urme si o grosime de $\frac{1}{2}$ urma, consta din pétra varósa; acoperementulu e declinatu in form'a coperisiului de casa. Pre un'a lature a secriniului femeiescu se afla gravatà fórte chiaru inscriptiunea urmatória: „Hic sita sum matrona genus nomenque Veturia, Fortunati conjux de patre Veturionata ter novenos misera et nupta bis octo per annos unicuba, unijuga que post sex partus uno superstite obiit. Iulius Fortunatus LEG II. adj. P. F. (Legionis 2-dae adjutricis Piae felicis) conjugi incomparabili et insigni in se pietate.“

Din aceste se vede cá in mormentulu descriu jace muierea cutarui conducatoriu de legiune — precum se dice — din seclulu alu douilea, si inscriptiunea de susu contine date interesante despre relatiunile familiari ale aceluia. Intr'o linia cu inscriptiunea acést'a se afla alt'a pre unu epitaflu despícatu in doua precum urméza:

EF IUNONI

(Et Iunoni)

AUR. VINDIX

(Aurelius Vindex)

DUP LEG. II. AD

(Duplarius Legionis II. adjutricis)

V. S. L. L. M.

(Votum solvit libens lubens merito)

Maj. Sa Imperatulu inca cercetà mormintele si asculta cu placere splicarea inscriptiunei in legatura cu istori'a dela ministrulu Eötvös si dela Floris Romer, profes. numismatici la univ. pestana. — Anticitatile aceste sunt depuse intre anticitatile museului ungurescu din Pest'a. (Concordi'a).